

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:
redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Poetičen kalejdoskop. Lovec. — Odlomki iz ženskega dnevnika. — Idealist. — Spomini na Benetke. — Zvezde repatice. — Smrt Smail Čengić-age. — Književnost in umetnost. — Listnica. —

Poetičen kalejdoskop.

J. Cimperman.

VI.

Sanje ljubezni sladké, duhá ste mi zopet objele,
Da-si postavljaj krepkó čarom sem vašim se v bran.
Trudno je meni srcé, izkušenj je trpkih užilo
Mnogo v življenji dozda, dakle želí si mirú.
Ljubil sem krasno dekletce in vdana mi bila je óna,
Skoro iztajala se njé je zvestóst kakor sneg.
Kaj mi pomogla otožnost, pomogli kaj meni so vzdíhi?
Drug je nezvesto prevzel, srečen naj bode mi ž njó!
V novič prišla je devica, s prijaznim nasmehom na lici,
Moje dobila srcé v svojo na híp je oblast.
Kedar jo vidim, mi ude brezkonéčna rádosť protresa,
Kakor zamaknjeneč jaz v mile jej gledam očí.
Sladkim me pévanjem svojim omamlja prekrasna sirena,
Scila, Karibda preté zopet modrosti moji.
Kaj čem storiti, ubranil da móči bi njé se opasni?
Mnogo izkušenj imám, vender brez svéta sem zdaj.
Krasno dekletce, povedi, odkrito mi, prosim, povedi,
Kaj ti namérjaš z menoj, vedno se mi laskajóč?
Ako bi ljubil te jaz, kot ljubim, če v istini ljubim,
Mojega plámen srcá górel za-té bi vsak čas.
Rože bi sipal na poti, ki hodi po njih ti nožica,
Svojim bi plaščem te kril, kedar bi píhal vihár.
Slednje trenotje življenja bi ti uživála veselje,
In nad radóstjo bi jaz tvójo bil srečen, vesel.
Dakle odkrij mi srcé, če rada, se mene okléni,
Blažja od prédnic svojih bodi v prihodnje mi ti! —

Lovec.

Lukavečki.

Nastopil je jesenski hlad,
Brez listja so dobrane,
Odeja zimska, snežec mlad
Pokriva že planjave.
Po hribih, dolih, v seč i log,
Zveči prijetni lovski rog,
Za zvokom v silnem teki
Podé se urni breki.

Mladeneč krasen lov loví,
Okrog veselo léta,
Nemirno se za njim podí
Psov lajajoča četa.
Od jutra, ko zasveti zor,
Ves dan, do temne noči skor'
Črez hribe, črez doline,
Podí, loví zverine. — —

Jesenski zopet piše hlad,
Brez listja so dobrane,
Odeja zimska, snežec mlad
Pokriva že planjave.
Nič več ne poje lovski rog,
Molčé doline, hrib i log.
Pa kje je lovec mladi,
Da nej ga na livadi? —

Na steni prašen rog visí,
Domà je hrtov četa,
Nič več ga lov ne veseli,
Drugod se lovec šeta.
Zaslédil je krasnejšo zver,
Za njo ga mika v eno mer;
Le miljena ljubóvca
Zaníma letos lovca.

Odlomki iz ženskega dnevnika.

P. D. - Pajkova.

(Dalje.)

Pred nekajimi trenotki še je ležalo pismo pred menoj, a zdaj ga uže nij in ga ne bode več: kopiček črnega pepela so njegove ostaline.

Koliko si romalo, pismo, predno si meni prišlo v roké! Iz Aleksandrije do simo, to nij kratek pot! Srečno si priplulo do mene, a tem nesrečneje si od mene sprejeto. En pogled na poštni pečat kraja, od kod si odpotovalo, en pogled na meni znano pisavo tvojega naslova, in uže si zapadlo kot žrtva mojej neusmiljenej roki, koja te je plamenu svetilnice izročila, da te pokončá. Kakó hlastno si gorelo! A ta požar je trajal samo malo trenotkov, in kmalu je bilo končano. — Samo malo trenotkov veče svitlobe, a potem brzi nje konec, zopetna tmina! Takó je meni prijazna luč radosti za trenotek razsvitljevala s svojimi blagodejnimi žarki notranjost, a takó je tudi v njej na enkrat postala tema, ko jej je prevara odtegnila luči svitlke žarke. —

Ženska sem, a vendar nisem bila radovedna, kaj stoji v pismu. Meni je ono bilo namenjeno, a njega besede niso mi postale znane. Junaški čin sem storila. Takó velja! — Njegovim besedam nisem nikdar zaupala; naj bi zdaj verovala njegovemu pismu? Kaj je potrpežljiveje nego košček četirioglatega papirja? Papir je takó prijazen, da enako sprejema najsvetejše resnice, kakor najčrnejše laži. Toda dosti o tem. Iz pepela je uže postal prah; stotnik, jesenskemu pihu sem ga izročila! —

Čému zapisujem svoje spomine? —

Nesrečna misel! Nij-li baš ta moj dnevnik kriv, da se vsak dan bolj pogrezam v otožnost? Gorkeje me nikdar ne pekó srène rane, nego kadar razkrijem tebi, drobna knjižica, svoje drugim neznane tajnosti. Kolikokrat te odprem, tolikokrat se prepričujem svoje nesreče. Kajti ondaj uglobljena v eno samo misel, misel na njega, dajem srečju priliko potoževati se na svoje brezštevne bolesti. Morebiti, da ko bi svojemu dnevniku ne izročevala vsakega, tudi najmanjšega dogodljaja, in vsakega svojega občutka, bila bi mirneja in bi manj čutila svojo nesrečo. Kajti izpraznivši kupo bridkosti, koje mi osoda vsak dan vnovič napolnjuje, pozabila bi grenkosti preje izpitih kup. A takó, kadar odprem svoj dnevnik, in me vsaka stran spominja prestanega, pomnožuje se méra mojega trpljenja.

In to drobno srečje, koje mi bije v prsih, kakó mi zamore ono toliko nemira delati? Verovala ne bi, ko bi črno na belem ne videla napisano. — Ali naj tedaj popustim to nehvaležno delo, koje mi prinaša oteženje mesto polajšanja, ali pak naj ga še nadaljujem? — Kdo mi dá odgovor na to vprašanje? —

Vendar, komu čem pisati svoje spomine, ako oni celó meni delajo tegobo? — Koga bi ganile besede, narekovane od mojega dekliškega srca, ako bi res kedaj moj dnevnik prišel kojemu človeku pod oči? — „Svet je podoben advokatu“, pravi nekje Lord Byron. Človeku nasproti on hlina sočutje, ga pomiluje, se morebiti z njim tudi joče; a za hrbtom nesrečnega, kakó ravna on? — Pa sej jaz ne maram za svet, in ga ne prosim pomilovanja. Po enej samej prijateljskej duši še hrepenim, po enem samem prijateljskem srečju, kojemu bi smela brez boječnosti zaupati, kar me sedaj muči.

Kakó sem tega potrebna! Še one redke tovarišice, koje imam, so me zadnji čas popolnoma zapustile, ker pravijo, da jim nosim prečemeran obraz, da sem jim prerեսna, da bi moje lice sedaj bilo pravi kinč samostanu, ker je takó blede, takó vélo postalo. Takó govore one, ki bi v prsih morale imeti čuteče, ker žensko srce.

Ali stoj! Jaz naj bi pri takih metuljčkah iskala sočutja? — Ne, ne, nij mi mogoče. Samovoljno se jih še jaz hočem izogibati, in se tem bolj sama v sebe zaklepati.

Sicer pak ne iščem v tem njih ravnanju krivnje proti meni. Kakor ljubi žalosten človek samoto in se rad tihim ljudem pridružuje, takó vesel človek le veselih družeb in smehljajočih lic išče. Sploh ljudjé otožnost jako strogo sodijo. Jaz nočem trditi, da ima otožnost vselej spoštovanja vredne vire. Ne; predobro vem, da je otožnost mnogokrat nasledek brezposelnosti, ali moja otožnost nij takova; to lahko trdim. Tudi vem, da jo ne more in ne bode mogel vsaki človek prav umeti. Zato me ne malo veseli vedeti, da imamo mej pesniki vsaj kterega, ki mileje sodi enake vrste ljudij kakoršna sem jaz, in to še v pravem smislu možaka, ki je bil ves drugi del svojega življenja jako strog proti sebi: Vittorio Alfieri. „Ne bodimo prenagli“, tako on govori, „v sodbah ljudij, kojim čelo vedno temni oblak otožnosti. Otožnost je mnogokrat prirojena človeku, kakor so mu prirojene druge duševne in telesne lastnosti; in revček, ki jo v sebi nosi zakleneno, si mnogokrat sam ne ve raztolmačiti, zakaj ga ona takó neprestano spremlja.“ — Zato dovoli, modri Alfieri, da tudi jaz na-se obračam tvoje milosrčne besede, in da mislim, da si jih ti za-me, prav za-me napisal. To mi bode odslej v nemalo tolažilo.

Čemu sem danas, ker nij nedelja, cerkev obiskala? — Vselej, kadar poslušam svoj notranji glas, imam potem vzrok biti s seboj nezadovoljna.

Z neko neugodno nemirnostjo sem danas vstala, in nekaj me je vodilo tijá v tihoto božjega hrama, iskat onega blagega mirú, kojega zastonj iščemo v hrupu svetá. Mira, pokoja, udanosti v lastno osodo sem ondi prosila, in uže so se me polastili ti nebeški darovi, ko mi nek šepet pride na ušesi in me vzdrami iz pobožnosti. Tam na podnožju stranskega oltarja sta klečala cvetoči kmečki par, ter pobožno poslušala besede, koje njima je govoril duhovnik, ki je blagoslavljal njuno zvezo. —

One priproste, srčne besede duhovnika in ono pobožno vedenje poročencev vzbudilo je mojo pozornost. Pozabila sem na sebe, pozabila na svetost kraja, kjer sem bila, in imela oči in čuvstva samo za prizor odprta, koji se je vršil v mojej bližini.

Svatovska družba se je razšla, sveče oltarja so bile upihnene, cerkev se je izpraznila, a jaz sem še vedno klečala na svojem mestu. —

O blagor, blagor tebi, kmečko deklé, mislila sem pri sebi, ki, kakor se mi vidi, si s trdnim korakom in vedrim čelom se približala oltarju, da svojo roko položiš v roko svojega ženina. Skoro da ti zavidam tvoj stan. Sej, kakor vsaj jaz mislim, vi kmečke hčerke uživete več svobodnosti pri izbiranju svojih ženinov, kakor mi gosposka dekleta. Pri nas le kedaj velja srce pri sklepanju zakonov. Na mnoge in mnoge druge okolščine se pri nas preje ozir jemlje, nego na najpotrebnejšo: „al' se srce s srcem sklada.“ Nas ne prašajo, ali čutimo ljubezen do ženina ali ne; poglavitno je-le to, da je dekle „priskrbljeno.“ Oh, zakaj se nisem i jaz kot kmeuica narodila? —

Ali, kdo ve, ali je bila resnična ona blažena radost, koja je danas toliko krasila ono kmečko nevesto? Kdo vidi v skrivnostni hram človeškega sreá? —

Srce moje, zakaj si takó sumljivo? Je-li to blágo, je-li to plemenito, da vedno le na najhuje misliš? Zakaj-li ne bi ono vedro čelo današnje neveste značilo resnične srčne zadovoljnosti? — Kaj ne, da le za-to sumiš, ker se bojiš, da ne bi bilo i moje čelo enkrat temu-le podobno, kadar bi se i jaz enkrat z istim namenom približala oltarju? —

Pojdi, srce moje, nezadovoljna sem s teboj! Imela sem te za blaže, nego v resnici si! Ostro te hočem zopet držati. (Dalje pride.)

Idealist.

Životopisna samo-izpoved.

Spisal Vatroslav.

(Konec.)

25. novembra.

Božidar! tu blizu morja čutim se izpodbujenega k filozofiji, za ktero preje nisem nikdar dosti maral. Ne bi še rad zapustil pozemskega odra! Prav milo se mi stori, ko pomislim, da bi moje življenje končalo se takó brez vsega ploda in brez vsakega sledú, brez vsega upliva na blagor človečanstva! Kaj sem storil koristnega doslej na svetu? — Nič, čisto nič! Trideset jet mi je pošumelo v morje večnosti mej ničemurnim igranjem in mej borjenlem za ničev svoj obstanek!

Oh kakó prazen in ničev se sam sebi zdim na svetu! Kakó slabotna in onemogla revica je pač človek na zemlji!

Kot blisk iz temne visočine
Zasvéti v pozeméljsko noč:
Prikaže se človeška moč
Iz tmine, v tmino da izgine.

Brez samosvesti človek pride
V živjenja čudoviti krog,
Prenaša bútaro nadlóg
Ter iz terišča spet odide.

Celó brez vsakega prospeha
Življenja kratkomerni tek
V neskončni pošumljá mu vek
Ter brez nasledkov spet mu neha:

Otroku treba je podpóre,
Mladéneč tja v en dan živi,
Možá pa tarejo skrbi,
V slabósti stavec onemóre.

Ko proč od solnčne luči vrne
Mrtvaškobleđi svoj obraz,
Nepomenljiv njegov prikaz
Spet pozabljenja mrak zagne.

Čudovata misel mi je šinola mej tem premišljanjem v glavo! Glej! ravnokar sem slišal, da se brižna „raja“ doli v Bosni in Hercegovini pripravlja na boj zoper svojega tlačitelja, Turčina! Strahovito se boje tam doli kuha in toliko časa zadržani gnev ubogih krščanskih tlačanov neki kmalu prekipi! Prijatelj! to bi bil dostojen delokrog za mene! Da-si tudi sem protivnik ostudnega človeškega klanja, vendar za osvobojenje podjarmljenih slovanskih bratov rad primem za meč ter za „krst častni in svobodu zlatnu“ rad žrtvujem svoj život. Takoj po jutranjem odrinem tija doli. Ako ne bo-deš nič več slišal o meni, vedi, da sem padel kot junak pod krivim turškim mečem. — Pa ondaj ne žaluj po meni, temveč zavidaj mi zbog častne smrti! „Dulce et decorum est pro patria mori!“ — Z radostnim srcem grem smrti nasproti, navdušeno počóč:

Vstanite, rodovi slovanski, iz tmine mrtvila!
Danica svobode na vzhodnem obzorja blišči!
Določena osvobojenja vam ura je bila
In zora prihodnosti lepše nebo vam zlati!

Ti pa dragi Božidar! bodi srečen in raduj se življenja „še mnogaja leta“, ter me ohrani v blagem spominu! —

30. novembra.

Božidar! moj račun je zopet sklenen brez mene. Baš sem hotel odrinoti proti Bosni, kar mi dojde pismo od — Lucijetinih starišev, v katerem me nujno v Pulj pozivljejo, kajti moja soproga je bojé na smrt bolna!

Lahko si misliš prijatelj, da je ta vest moj sklep podrla. Nemudoma se podam k postelji drage moje družice. Mračna slutnja me obhaja, ali pripravljem sem na vse, tudi na — najhujše! Dotično poročilo pošljem Ti od ondot o svojem času.

V Pulju 25. decembra.

Božidar! življenje moje soproge je oteto! Lucijeta je ozdravela in z njo vred i jaz, zaslepljeni fantast! —

Ta bolezen je bila odločna za mene in mi je vendar enkrat oči odprla. Ko sem sedel noč in dan pri postelji okrevajoče žene in jej izpovedoval svoje nazore, čuvstva in težnje, razodela mi je i ona vse tajnosti svojega serca. In tako sva se stoprav zdaj vzajemno spoznala. Neenaka naju duhova spojila sta se v blaženo harmonijo, najini sreči zedinili ste se v trdnejšo zvezo in razdeljena žarka najine ljubezni združila sta se v eden plapolajoči plamen. Bivanje v obližju tega milega bitja uplivalo je zdaj neizmerno na me. Blaga moja družica izvršila je na blagotvorni način zadačo ženskega spola, katero sloveči čestitelj ženstva — neumrljivi Schiller, také-le opeva:

„ . . . mit zauberisch fesselndem Blicke
Winken die Frauen dem Flüchtling zurücke,
Warnend zurück in der Gegenwart Spur.

— — — — —
Lehren die Kräfte, die feindlich sich hassen,
Sich in der lieblichen Form zu umfassen,
Und vereinen, was ewig sich flieht.“

Po njenem posredovanju spraval in sprijaznil sem se tudi z njenim očetom. Mož nij také naopačen, kakor sem ga v svojej zaslepljenosti bil sodil, nego ima zdrave nazore o svetu in življenju. On mi je snel mreno fantastičnih utopij z očij in mi pokazal svet, kakov v resnici je.

„Vi umetniki ste čudovati ljudje!“ rekel mi je mož dobrohotno. „V prenapetej svojej fantaziji vstvarjate si jako čudne nazore o življenju. Svet vam je — umetno osnovano gledališče, človečanstvo — ogromna trupa igralcev in življenje — kratkočasna komedija. Vi hočete gledati na zemeljsko gonjbo s prevzvišenega stališča, ter si vse domišljujete bolje in lepše, nego v istini je. In vsled tega vlada večno protislovje med vašim idealnim in realnim svetom. Vi tu na zemlji hočete samo — gledati, občudovati, zabavljati se in uživati. Osoda bi vam morala pozemske darove kar v naročje sipati; a ker tega ne dela, nazivljete jo — „kruto“, „vam sovražno“, „nevošljivo.“ Preveč lahkomiselní, kratkovidní in nepraktiční ste večidel vsi, vi izvoljeni ljubljenci Modric! Malokateri izmej vas zna obračati svoje nadarjenosti v lastni in občni prid.“

„Tudi jaz čislam in ljubim umetnosti“, nadaljeval je vrli mož blagodušno, „kajti one nam lajšajo in lepšajo življenje, nam blažijo sreč in povzdigujejo človeški duh nad pozemsko prstenost; toda, umetnost brez trdne materialne podlage ne more uspešno delovati. Ona je naravna posledica gmotnega blagostanja, cvet in sad bogatstva, napredka, omike. Edino ta je pravi umetnik, kateri v borbi z osodo, v borbi za materialno življenje ne zgreši vzvišenega, idealnega mišljenja. in ve združevati uzorni v svojem duhu vstvarjeni svet z realno njegovo istinitostjo!“ —

Prijatelj! te besede vzdramile so me iz fantastičnih mojih sanj in so mi odprle zaslepljene oči. Spregledal sem svoje zmote, spoznal, da sem blodil doslej po krivih potih. Skrajni čas je torej, da pustim brezkoristni lov fantomov, in da se povrnem na trdna tla realnega življenja, k praktičnemu delu.

Da, Božidar! nastopiti hočem z nova normalni pot življenja. Odslej se ne bom zapiral pred svetom, niti mrzel na človečanstvo, nego ravnal se po Goethejevem pravilu:

„Willst du dir ein hübsch Leben zimmern,
Musst dich ums Vergangne nicht bekümmern.
Das Wenigste muss dich verdriessen;
Musst stets die Gegenwart geniessen,
Besonders keinen Menschen hassen
Und die Zukunft Gott überlassen.“

31. decembra.

Prijatelj! Tvoje ljubeznivo pismo me je z neizrekljivo radostjo navdalo! Hvala Ti za iskreno čestitko, iz katere se plam Tvoje ljubezni do mene razodeva! —

Najbolj pak me je razveselila vest o Tvojem povratku o domovje. Božidar! i jaz pridem zopet v svoj miljeni rojstveni kraj. Glej! ravnokar dobil sem pismo od svojega zopet mi prijaznega očeta, s katerim me vabi na svoj dom. —

In tako se tedaj vračam v drago svojo očetovo hišo — zdrav in vesel, na strani ljubeznive družice, sprijaznjen s svetom, spravljen s človeštvom.

Postal sem ves drug človek. Čutim se pomlajenega. Odslej me ne bodeš več čul zabavljati na ničemurni svet, ne obsojevati neumnostij človeštva niti tarnati in jadikovati na osodo. Udal sem se volji božje previdnosti ter hočem voljno nositi breme odločenih mi opravil.

Tudi ne bom odslej več iskal somišljenikov, niti lovil prijateljev. Našel sem srce, katero me ljubi in razumeva; pridobil sem si bitje, katero me tolaži, bodri in navdušuje. To milo bitje pa je nežna moja soproga — Lucija! Ona bodi odslej moja pesniška Vila in neusahljivi vir vseh mojih mislij in idej!

Da, prijatelj! zakonska ljubezen — ne slepa zaljubljenost — prava zakonska ljubezen je najviša stopinja od božanske luči obsevanega prijateljstva. To prijateljstvo nij minljivo vzkipenje, ono je le stalna razpoložnost in nagnenje enega bitja k drugemu enako razpoloženemu; ona je iskrena, zvesta privrženost, a v prepričanju, da se po združenju naravov vzajemno osrečujemo.

Na tej podlagi domačega družbenkega življenje izvrševal bom odslej zadačo svojega življenja. Res posamezen človek je jako slabotna stvar sama na sebi, toda izvršujoč v družbi in na svojem mestu dolžnosti človeškega poziva, zamore tudi on človečanstvu mnogo koristiti. To sredstvo pa je pridno delo:

„Beschäftigung, die nie ermattet,
Die langsam schafft, doch nie zerstört,
Die zu dem Bau der Ewigkeiten
Zwar Sandkorn nur für Sandkorn reicht,
Doch von der grossen Schuld der Zeiten
Minuten, Tage, Jahre streicht.“

In vsled neumornega, vztrajnega delovanja v svetišču umetnostij, v delu za državo in narod, vvrstilo se bode mej blagotvorne pospeševalce človečanskega napredka in blagostanja morda kedaj tudi skromno ime

Vatroslav.

Spomini na Benetke.

J. Pajk.

XII.

Novembra meseca je tedaj Lord Byron pri Armencih napravil svoj prvi obisk, ki je trajal dve uri. Sprejel ga je pater Paschal, ki je znal po angleški z njim govoriti.

Uže pri prvem obisku je Byron razodel željo, seznaniti se z jezikom in književnostjo armensko. Zares čudna misel, vredna našega lorda! A da bi se mu lože izpolnila, nakanil je celoma preseliti se k Armencem in prebivati v njih samostanu. Ta želja se mu je vresničila in dala se mu je ona soba — srednja med južnoležečimi — v stanovanje ter se odtod „Byronova soba“ imenuje. To je baš ona izba, kder se zdaj obiskovalci samostana v „knjigo za goste“ zapisujejo. —

Kaj je Byrona gnalo v samostan? — Pobožni čitatelj bode ménil, da menda tako zvana „Lord - Byronova melanholija“ in „svetovna bolešt“! — Preiščimo čelo stvar; odgovor nam pride potem sam od sebe!

Prvo vprašanje bilo bi sploh: ali je Byron res „melanholičnega nrava“ bil, kakor si ga toliko ljudij misli? Jaz namreč vidim razširjeno misel, da je Byron pravi pesnik „svetovne obupnosti“ ali „svetovne bolešti“.

„Dobro! nekaj istine ima stvar v sebi. Če namreč pomislim, kakó strastno v časih v „Childe Haroldu“ pesnik po izgubljeni sreči mirnega rodbinskega življenja vzdihuje, kako ga kriva sodba njegove soproge in pedantične Anglije boli v dušo, človek bi res menil: „Lej ga nesrečneža! Vse je izgubil, kar bi mu slajšalo življenje! Tuj mej tujim svetom hodi po zemlji, ktera je néma njegovim bolestim!“

Ali z druge strani me uči ne samo isti „Childe Harold“, da pesnik zna svet tudi zaničevati, ampak tudi neštevilna mesta v drugih njegovih spisih, posebno v „Don Juan-u“, na kterih on isto zaničevanje na jako krepki način izrazuje.

Takó pravi on zaporedoma v tretjem spevu „Harolda“:

„I have not loved the world, no the world me, —

But let us part fair foes . . .“

Jaz nisem ljubil svetá, ne mene on;

Podajva kot prijat'lja si slov! . . .

Svet je njemu odpovedal ljubezen, on njo svetu — in bila sta si bot!

Sicer pak je moje mnenje, da Byron nij bil človek pretemnega in pretožnega duha, kojemu bi svet bil čisto ravnovažen in jalova pustinja. Treba si samó prav predstaviti okolnosti, v kojih je onđaj živel in pa kakošne je lord onđaj bil postave.

Premoženje, koje mu je pripadlo kot dedščina, bilo je toliko, da se je dalo pri njem prav po „lordski“ izhajati; iznašalo je namreč obilo črez eden

milijon tolarjev. In če si je ondaj kdo njegovo lordstvo ogledal, kadar se je prezentiralo visokej gospodi v Benetkah, nikakor ne bi bil pričakoval od njega, kot da je prišlo tija žalovat i čemerit se na ponosnih razvalinah sijajne preteklosti, pogreznivše se tam v morje, nego sodil bi bil sevsema nasprotno: da ta fini obraz, te krasni dve ustni, ta par živih azurnih očij nij vstvarjen k premišljevanju svetne ničemurnosti, temveč k polnemu sveta uživanju.

Prav mogoče je tedaj, da je s početka, brž po svojej domačej nezdobi in v časih naš lord res da globoko vzdihoval po mirnej sreči, koja je bežala pred njim, da pa je pozneje začel prav dobro spoznavati tudi vrednost te „zemske ničemurnosti“. Vendar nij tu mesto, da bi dalje razlagal, kaj je sicer delal naš Byron ondaj, ko je v Benetkah bival, ampak naj tu zadostuje, da povem, da je Byron po lepoti telesa veljal za „Apollona“, čeravno ga je zavidna priroda na enej nogi čokljastega stvarila. Kdo pa je tudi celoma popolen pod tem solncem? —

Iz zamišljenosti ali pa iz kakega posebnega nagnenja tedaj nikakor ne menim, da bi bil naš lord stopil k Armencem v samostan, se vé da kot gost, nego bila je to, bojim se, če ne več, vsaj njegova sama „kaprica“. Barem se on sam v svojem pismu do znanega Thom. Moor-a, njegovoga življenjepisca, také-le izjavlja: „Zaradi zabave (by way of divertissement) učim se zdaj vsaki dan v armenskem samostanu armenskega jezika“. Njegov „trdni“ duh zahteval je „težavnih“ študij, da si prežene dolg čas. S takim namenom je Byron stopil v armenski samostan in tam prebil nekoliko mesecev.

Kakov dobiček, če smemo tudi o tem prašati, obrodilo je Byronu njegovo bavljenje pri Armencih? —

Pred vsem se je on seznanil s povestnico armenskega naroda od prvega njega načelnika, patriarha Hayg-a, tija do l. 1393, ko se je preje samostalna Armenija med tri države: rusko, tursko in persijsko razdelila, predhodnica Poljše (poljske države), s ktero ima nesrečna Armenija v svojem Leonu, armenskem Kosciusku, mnogo podobnosti. Pripovedanja patra Paschala imela so veliko oblast do vedno svežega in junaškega duhá našega ondaj 29letnega lorda; ona pripovedanja so v njem vzbudila srd na Turčina, glavnega zatiralca Armencev, in so morebiti v Byronovej duši zapustila ostro željo in globoke sledi onega gneva, s kojim je pozneje Byron napadal Turčina v podjarmljenjej, a vzdigajočej se Gréciji. Sej v samostanu tudi kažejo neki nož, s katerim si je Byron na San-Lazzarskem vrtu jabelka belil in se z njim turškim glavam grozil. Da je to svojo grožnjo pozneje točno izpolnil, znano je iz povestnice grških vojn za neodvisnost, v kterih vojnah je Byron ne malo ulogo igral. —

Pa tudi gledé literature Byronovo boravljenje v onem samostanu nij bilo brezplodno. V svojem predgovoru k nekej armenskej slovnicí omenil je Byron v prvič dveh preje neznanih, ali od sedanje kritike za opokrifni (krivi) spoznanih pisem, v kojih si pišejo Korinčani in Sv. Pavel. To dopisovanje — da-si ponarejeno in podloženo — je ipak zanimivo, ker je svetu potrdilo, s kakimi ljudmi in glavami je goreči apostol v časih opraviti imel. Te dve pismi namreč hranijo Armenci v svojih starih rokopisih.

S Byronom se benečanski Mehitaristi sploh ponašajo in so njegovemu spominu tudi po pravici hvaležni, ker je baš ta njih otoku neko posebno slavnost po dalekem svetu podelil. Zato povsod pri njih Byronove slike — slike prekrasnega 29letnega pesnika — posebno mesto zavzimajo, ter tako potrjujejo Goethe-jev izrek (v Torquatu Tassu):

„Die Stätte, die ein grosser Mann betrat,
Ist heilig . . .“ — — — —

Ali med mojo pripoveditjo o Byronu priplula je naša gondola blizu nekoga drugega otoka, katerega prijazni domi in vrtovi so nas vabili na suho. Bil je to otok „Lido“.

Ko smo se pristanišču približali, sname sprednji gondolirjev svoj klobuk ter me nekako poprosi za mali darek, „buona mano“, kakor se je izrazil, utemeljujoč svoj smerni „predlog“, — kajti naravnostne „prošnje“ nij stavil, — s tem, da naju bode s svojim tovarišem lože počakal, ako si hočeva lepi otok nekoliko ogledati. Po brzo sprejetem in izvršenem predlogu nastopil sem lepo cesto, koja brž zadi za krčmo vodi v notranjost otoka.

Kakó sem se tu začudil, zagledavši lepo gladko cesto z znatnimi stopinjami konjskih nog in kolovozov. Ta otok, takó sem sklepal sam pri sebi, tedaj ne more tako mahen biti, kakov se s početka vidi, ker so na njem razna kola. In res brž za prvimi sto koraki razgrne se pod mojimi očmi podolgovata podoba otoka s svojimi nepregledno dolgimi in izvrstno obdelanimi posestvi. Kaj zmore marljiva roka italskega vrtarja, to sem tu v prvič zagledal. Kolika pravilnost in kolika skrbnost se ti pokazuje tu na umetno zasajenih brajda! koliko truda stane tu rés in ob enem vèz vinske trtice! In to umetno obrezano košato sadno drevje, kakó blagodejen je uže sam njega pogled! Kakov mora stoprv ta pogled v cvetnej pomladi ali v sadunosnej jeseni biti! Žalibog! da takega pogleda v Italiji nij šče nikdar uživalo moje okó! —

Ko prideva blizu konca ravne ceste, prikaže se nama nov nenadejan prizor: valovito, penasto in šumno visoko morje. Uže večkrat sem imel priliko videti morje, ali visokemu morju nikdar nisem bil tako blizu „navzoči“, kakor tukaj zraven morskih kopelij. To je kipenje in dviganje valov, res kakor da bi se „morska prsa“ dihajoč vzdigovala in spuščala! Ker so črni oblaki viseli nad vztočno stranjo obzorja in je mrzli sever pihal, delalo je temno morje nekako strahoviti utis na mene, ko sva na produ stojé lepe bele školjke nabirala, koje morje pri vsakem svojem nastopu proti suhemu nanaša. Tu mi je živo v spomin stopilo, kar stari Homér, ta nepreseženi prirodoopisovalec, v svojej Iliadi o morju poveda. Ker ta otok opravlja nalogo, da s svojimi visokimi bregovi odbija in odvräca visokokipeče morje od lagune, nosi po pravici ime „Lido“, t. j. obal.

Lido je Benetkam nadomestilo kopne zemlje in sela (campagne). Na Lidu imamo najbrž prvo naseljenje in začetek Benetek iskati; sej je s početka tu celó sedež dožev bival. Sploh je Lido s staro povestnico in s pravljicami Benetek v ozke zvezi. Naj omenim ono lepo pravljico o početniku roda Giustinianov, Nikoli Giustiniani-ju, menihu in Anni Michieli-jevej, ktera sta se s papeževim dovoljenjem v zakon vzela ter slavni rod Giustiniani-jev nadaljevala. Na Lidu se je tudi vršila znana simbolična poroka morja z Benetkami, ktere začetek spada v doževanje Sebastiana Ziani-ja. Prgnani papež Aleksander III. je bil namreč prišel v Benetke obiskat in počastit mogočnega doža Ziani-ja, ki se je baš bil domu povrnil zmagavši Barbarossovega sina Otona. Aleksander je doža poljubil v obe lici in mu dal prstan v znamenje beneške morske nadoblasti. „Sprejmi ta prstan“, mu je dejal „in moj blagoslov! Morje, koje si predobil, je tvoja nevesta. Vzemi jo v Božjem imenu! Ti si premagal nje voljo, zato to morje v bodoče spada

pod Benetke, kakor žena spada pod svoj zakon“. To je bilo l. 1177 v jutro na praznik Gospodovega nebohoda. Od tega časa pa do konca beneške republike l. 1797 vrševala se je na rečeni dan šega ženitve Benetek z Adrijo, pri kateri je dože, med tem, ko je zaročni prstan iz ladje Bucentavra metal v morje, govoril besede: „Mare! Noi ti sposiamo in segno del nostro vero e perpetuo dominio!“ — Morje! mi te jemljemo za nevesto v znamenje naše prave in večne oblasti. —

Tudi na otoku Lidu je Lord Byron mnogo časa prebil in pesnikoval. Tu je v trdnjavi imel svoje konje, na kojih je po otoku jezdaril. Lido mu je bil toliko priljubljen, da je željo gojil, na njem pokopan biti, kar pa se, — kakor je znano — nij zgodilo.

Ali čas nas je priganjal k povratku v mesto. Solnce je šče samo za seženj visoko nad zatonom plavalo in morje je proti zapadni strani žarelo v rudečem plamenu, ko smo se v barkici vračali proti Benetkam. Daljni vrhovi Apenninskih gorá so šče enkrat zažareli v zapadajočem solncu in zadnji njega žarek je v oknih cerkve S. Giorgio ugasnil. Samo na oblačkih proti jugo in severozapadu je šče gorel solnčni žarek in iz višočine pošiljal svoj svetli odsev na morsko zrcalo. Hladna sapica je potegnila s sneženih Karnskih planin in baš o pravem času naju so gondolirji na stopnjice „Mola“ pod okni doževe palače izkrcali. Kmalu naju je sprejelo prijazno zavetje San-Marcovega trga, na katerem je, kot visoki požar, šče razsvitljen stal nebotični zvonik svetega Marka, kojemu so družbo delale kuplje San-Markove in oni trije rudeči maji pred njo. Na trgu pa je mrgolela množina sprehajalcev. V prijaznih prohodih „Prokuracij“ prikazovala se je uže brezštevlnost plinovitih lučij, ktere so osvitljevale mramornata tla in razstavljenim dragocenostim podeljevale stotero veči lesk. V trumi gnetoče se množice izgubila se je kmalu moja oseba, oseba maloznatnega potovalca. (Dalje pride.)

Zvezde repatice.

Dr. Križan.

(Konec.)

No ker so spodnebniki (meteori) trdna kameno-kovinska tvarina, je vprašanje, ali repatice obstojijo iz milijonov uže gotovih kozmičnih (svetovnih) betvic (telesec), ali pa iz kake prašnate tvarine, ki se stoprv v našem ozračju v trdna telesa zgoščuje?

Da tvarina repatic nij prašnata, sledi uže iz tega, ker se ona ne bi mogla tako zgostiti, da bi iz nje kameno-kovinski podnebniki nastali.

No ta prašnata tvarina mogla bi se utrdniti po kemijski sorodnosti, prigovoril bi kdo. To bi bilo mogoče, ali tvarina podnebnikov nij kemijski sorodna, ampak je zmes različnih tvarin. Prestopom prašnate tvarine v naše ozračje, se ona tudi nij mogla tako zgostiti, ker naše ozračje je gostejše, a prašnata tvarina, mesto da bi se zgostila, bi se razpršila.

Ne samo sestava podnebnikov, ampak mnogo bolj svedoči nam njihova podoba, da so oni v resnici ulomki velikega nekega nebeškega telesa. Da bi se namreč podnebniki samostalno napravljali, gotovo bi bili okroglasti. —

Repatice moramo si tedaj predstavljati kot trumo milijonov in milijonov ulomkov razdrobljenega nekega nebeškega telesa.

Ali pa poznamo tako velikansko prirodno moč, ki bi nam nebeška telesa mogla razdrabljati?

Poglejmo v delalnico naravnih močij in prašajmo se, katera teh bi mogla s svojo silo to vzrokovati? Udar dveh nebeških teles, mogel bi to ali ono nebeško telo razdrobiti, ali verjetno je, da bi se pri udaru tvarine obeh ali v eno nebeško telo ali v eden sestav zedinile. Mali ulomki, ki bi se pri udaru mogli oddeliti, pa se v svetskem prostoru ne bi mogli samostalno gibati. Udar tedaj ne more vzrokovati omenjene tvarine, iz kojih repatice obstojijo. —

No nebeško telo moglo bi razpočiti, ali naglim razgretjem ali naglim ohladom, prigovoril bi kdo. Nebeškim telom moglo bi se to dogoditi, ker so nekteri deli svetskega prostora neizmerno vroči, drugi pa ravno takó mrzli, ali da bi moglo nebeško telo kako gosto sredstvo (medium) na svojem potu presekati; kaj takega se doslej v svetskem prostoru nij našlo. Ko bi se v resnici po omenjenih vzrokih koje nebeško telo razpoknilo, bilo bi veliko vprašanje, ali bi se razdrobljeni ulomki mogli zopet združiti?

Ali pa ne bi mogle vulkanske moči, ki se v notranjosti nebeških teles razvijajo, isto razpokniti? Mi vemo namreč, da se zgoščevanjem na solncu velikanske moči razvijajo, ali njihova moč se otrpnenostjo zmanjšava in tako nebeškega telesa razpokniti ne morejo. Če bi si slednjic mislili, da bi katera naravska moč vendar mogla kako nebeško telo razpokniti, tedaj bi bil to izvanreden dogodjaj, in repatice bile bi izvanredne prikazni, mi pa vemo, da se repatice pogostoma prikazujejo in da niso izvanredne prikazni.

Glasoviti Laplace dokazuje, da so premičnice iz solnčnega obla nastale in namreč pospeh solnčnega vrtenja stvoril je premičnice, a iz premičnic mesece. Ali ne bi torej mogoče bilo, da so tudi one trume repatic vrtanjem nastale? Ako si mislimo, da je neko nebeško telo v svojem razvitku otrpnenost uže doseglo in da se mu vrtenje neprestano pospešuje, ali ne bo tedaj pri dovolj brzem vrtenju sredobežnost sredotežnosti premagala in nebeško telo se razdrobilo? Da se otrpnenost solnea v resnici v svetskem prostoru nahajajo, spoznavamo iz njihovega upliva na gibanje nekterih nepremičnic, ali o njihovem vrtenju ne znamo doslej nič.

Prihodnost pa nam bo stoprv povedala, katera omenjenih teorij je istinita.

Od velike množine repatic, vrne se jih, kakor smo uže omenili, v določenem času samo devet in o teh še recimo koje besedo.

Enketovo repatico našel je Mechain v Parizu leta 1780, ali opazovati jo je mogel samo dvakrat in zato se njeni pot nij mogel računom določiti. Deset let pozneje videl je Herschel repatico, pa ne znajoč, da je ista, ali tudi njegovim opazovanjem se drága (pot) repatice nij mogla določiti. Leta 1805 prikazala se je spet ista repatica in opazovali so jo en mesec zvezdarji Pons, Bouvard in Huth. Ko se je leta 1818 spet prikazala, določil jej je Bouvard drágo in Arago je prvi trdil, da je pot repatice leta 1818 podobna onej 1805 in da je to ista repatica. Natančnim preiskovanjem našel je Enke, da za svoj obhod ta repatica potrebuje 33 let in je njeno vrnitev naprej proračunal. Ravno zato so jo zvezdarji krstili Enketovo repatico. Trinajstkrat se je uže po Enketov-em proračunu vrnila. Znamenita je ona zato, ker je njeno odsolnčenje na tej strani jupitrove drage in da se njeni obhod pravilno prikrajša, kateri prikrajšek iznaša pri devet obhodih en dan.

Enke razlaga ta prikrajšek tako-le: Svetski prostor nij prazen, ampak je napolnjen s tanko in nevidljivo tvarino, ki nebeškim telesom pri gibanju upor protistavlja. Pri premičnicah ne opazuje se upor, ker so one več milijonov krat gosteje od repatic. Posebno tenka pa je Enketova repatica, in zato protistavlja njej to sredstvo tolik upor, da se lahko opazuje.

Biela-tovo repatico*) videl je najpreje Montagne leta 1772, ali tudi on nij mogel spoznati, da je periodična. Leta 1805. opazoval jo je Pons eden mesec. Ko se je leta 1826 spet pokazala, proračunil jej je Biela eliptično drágo in je našel, da za svoj obhod potrebuje 6·7 let. Znamenita je Biela-tova repatica zato, ker se je leta 1845 na dva dela tako razdelila, da je vsaki del popolna repatica. Razdelitev dogadjala se je po malem in razdeljene repatice oddaljevale so se vse bolj in bolj, jasnost njihove svitlobe pa se je umenjšavala. Leta 1852 vrnile sta se obe, kakor je račun tirjal, in videle ste se v Rimu, v Pulkawi in Cambridge-u. Znamenito je, da se leta 1866 nobeden delov nij vrnil in videl, čeravno so jo zvezdarji najizvrstnejšimi dalekogledi iskali. Verjetno je, da so se pozneje polovici na več delov razdelili, in da tedaj Biela-tove repatice zdaj več nij. Tudi stari zvezdarji poročajo nam o enakih prigradkih. Tako omenja Efor, da se je leta 371 pred Kristom repatica razdelila in Kepler pripoveda, da se je leta 1618 tudi podoben prikazek opazoval.

Leta 1843 našel je Faye v Parizu po njem imenovano slabosvetlo teleskopično repatico, ki se je skoz pet mesecev opazovati mogla. Goldschmidt, Faye in Leverrier proračunili so jej drágo, in našli, da je eliptična, in da za svoj obhod 7·5 let potrebuje. Kakor je proračunjeno bilo, vrnila se je leta 1851., ali svitloba jej je bila tako slaba, da so jo z najboljšimi dalekogledi jedva našli. Leta 1865 vrnila se je tretjokrat, in opazovala se je v Athenah, Berlinu, Parizu in Rimu.

De Vico-va repatica našla se je leta 1844., in Brunnow in Leverrier določila sta jej drágo ter proračunila, da svoj obhod v 5·5 leta dovrši; doslej se še nij zopet videla.

Brorsen-ova repatica našla se je leta 1846, in za svojo eliptičen pot potrebuje 5·5 let. Leta 1851 se nij videla, ali 1857 videl jo je Bruhn in 1868 opazoval jo je Secchi spektroskopom.

D' Arrest-ova repatica našla se je leta 1851. in vrnila se 1857, kakor je račun tirjal.

Vinnetkova je bila najdena l. 1858 in za svoj obhod potrebuje 5·559 let, ali pozneje se nij še videla.

Med vsemi repaticami znalo se je za Halley-evo najprej, da se v določenem času vrne. Dokazalo se je namreč, da je 11. leta pred Kristusom videna repatica bila Halley-eva. Od tega časa in do leta 1835. vrnila se je 24krat, in tako za en obhod poprečno 77 let potrebuje. Leta 1910. meseca maja ima se, kakor je Pontecculant proračunil, zopet vrniti.

Repatico I 1858 spoznal je Bruhn za periodično; ona za svoj obhod 13·7 let potrebuje.

Razve omenjenih imamo še velik broj repatic, katerim je račun določil eliptično pot, ali ker za svoj obhod mnogo let, nekatere celó več stotin druge pa celo več tisoč let potrebujo, ne vemo o njih nič določnega.

*) O njej prim. „Zoro“ l. 1872, str. 158—9.

Smrt Smail Čengić-age.

J. P.

Ta Mažuranićeva pesen, menim, je mnogim Slovincem uže znana. Tem, ki jo poznajo, nij je treba priporočati; pač pa bi jo onim polagal na vest, ki je ali celó šče ne poznajo ali pa samó na pol. Pesen je vredna, da se Slovenci z njo popolnoma seznanijo. Posebno našim pesnikom jo priporočam v proučenje. Kakó se značaj jugoslovanske junaške poezije izrazuje, utegnila bi jim Mažuranićeva epopeja najbolje pokazati. Ne mehko nego tvrdost, ne sentimentalnost nego zdrava realnost, pa združena z visoko idealnostjo — to je značaj jugoslovanske junaške pesni.

Priliko, zdaj o tej pesni govoriti, podaje mi (razye zgodovinskih dogodb) nov nemški prevod, kterega naslov se glasi: „Čengić Aga's Tod“ von Ivan Mažuranić. Aus dem Kroatischen übersetzt von Wilhelm Kiernberger. Autorisirte Ausgabe mit dem Portrait des Dichters und 5 Illustrationen, entworfen von F. Kanitz, gezeichnet von V. Katzler. Agram 1876 (Albrecht & Friedler. *) —

V poskušnjo naj našim čitateljem podam kratko drugo pevanje, koje se mi pred vsemi zdi polno poetiških mislij in svojstev Mažuranićeve kratke, jedrnate, duhovite pesničnosti.

Nočnik.

Sunce zadje, a mjesec izadjë.
Tko se vere uz klance niz klance
Ter se krade k onoj Gori crnoj?
Obnotj grede, a obdan počiva,
Junak negda, sad ne junak više,
No trst, kojoj svaki hlad kidiše.
Šušne l' gđjagod pokraj puta guja,
Il rujeva izpod grma zeče,
Tad on, negda ljutji guje ljute,
Ma l' ne zeca plašljiviji kleca,
Misli jadan, da je gorski vuče,
Il još gori brđjanski hajduče,
Ter se boji, gđe tje poginuti,
A nestiže, što mu srce muti.
Skupo drži svoju rusu glavu;
Nit je zlatna, nit je pozlatjena:
Vidi mu se, mrijet mu se netje,
A jest nešto, što ga napried kretje

Je li hajduk, il uhoda turska,
Što uhodi sviloruna krda,
Il volovah stada vitoroga?
Nit je hajduk, nit uhoda turska,
Vetj Novica, Čengitja kavazu;
Biesan Turčin, krvnik Gore crne,
Koga znade i staro i mlado,
I nebi ga pronijele vile,
A kamo li noge na junaku
Crnom Gorom na bijelu danu.

Der nächtliche Wanderer.

Sieh', der Mond geht auf, die Sonne unter.
Wer ist's dort, der Hügel auf und nieder
Angsterfüllt sich schleicht gen Montenegro?
Nächtlich wandert, tagesüber ruht er,
Einst ein Held, so kühn, der nie erzittert,
Jetzt ein Rohr, das jeder Hauch erschütteret.
Raschelt ihm aus trockenem Laub die Viper,
Oder aus dem Busch ein Has' entgegen,
Aengstlich schrickt er, wilder einst als Vipern,
Mehr noch wie ein Hase jetzt zusammen,
Glaubt, es sei vielleicht ein wilder Bergwolf
Oder ärger noch, ein Berghajduke,
Und das Leben gehe ihm verloren,
Eh' vollbracht sei, was er hoch geschworen.
Unzählbar ist sein Kopf der rothe,
Der doch nicht von Gold ist, noch vergoldet;
Ungern möcht' er wohl sein Leben wagen —
Nur ein Dämon kann ihn weiter jagen.

Ist es ein Hajduk, ein Türkensending,
Auf der Suche wollereicher Schafe,
Oder spähend nach gehörnten Rindern?
Kein Hajduk ist's, noch ein Türkensending,
Doch Novica, einst ein Kavaz Čengitjs,
Wilder Türke, Montenegros Todfeind,
Wohl bekannt den Alten wie den Jungen;
Selbst die Vilen könnten ihn nicht bringen,
Was denn erst die starken Heldenfüsse,
Heil beim Tageslicht nach Montenegro.

*) V Mariboru se ta knjiga dobiva pri knjigarju Fr. Leyrer-ju po 60 kr.

Ob rame je diljku objesio,
Ljut jatagan o pojasu reži
I kraj njega do dva samokresa.
Gujsko gnjezdo strukom prikrililo,
Lak opanak na noge pritegó,
A gó rakčín na junačku glavu,
Od saruka ni spomena neima.
Bez saruka eto Turčín idje:
Vidi mu se, ginut mu se netje,
A jest nešto, što ga napried kretje.

Pomno junak Cuce prevalio,
Još Bjelice ratoborne k tome,
Ter se maša krñnijeh Tjeklitjah.
Njih se maša, a Bogu se moli,
Da mu dade i njih prevaliti
Ni čuvenu, ni gđje ugledanu.
Vidi mu se, mrijet mu se netje,
A jest nešto, što ga napried kretje.

Drugi pjelti u polju cetinjskom,
A Novica u polje cetinjško,
Tretji petli u mjestu Cetinju,
A Novica padè na Cetinje.

Tudier straži božju pomotj zove:
„Božja pomotj, cetinjski stražaru!“
Ljepše njemu straža prihvatila:
„Dobra kob ti, neznana delijo!
Odkuda si, od koje li strane?
Koja li te sretja nanijela,
Ter si junak rano podranio?“

Mudar Turčín, za nevolju mu je,
Mudar Turčín, mudro odgovara:
„Kad me pitaš, kazat tju ti pravo:
Ja sam junak od Morače hladne,
Od Tusine sela malenoga,
Izpod gore glasna Durmitora.
Nosim troje na srdašcu jade:
Jedni su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengitj smaknù Moračane;
Drugi su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengitj pogubio baba,
A tretji mi na srdašcu jadi,
Što 'e još više, da još krvnik diše.
Vetj tako ti Boga velikoga,
Pusti mene tvome gospodaru,
Gospodaru i mome i tvome,
Nebi li mi izliečio jade.“

Mudrije mu odvrtila straža:
„Skin' oružje neznana delijo,
Pa nos' glavu, kuda tebi drago.“
Uprav Turčín dvoru na kapiju,
A pošljednja iz vidika zvezda:
Bješe zvezda age Čengitjija.

Auf der Achsel ruht die treue Büchse,
Und im Gurt sein Jatagan, der scharfe,
Neben ihm ein Doppelpaar Pistolen,
Wie ein Vipernnest, bedeckt mit Struka.
Auf die Füße band er sich Opanken,
Blosser Fes bedeckt den Heldenscheitel,
Keine Spur von aufgeputztem Turban!
Sieh' ein Türke wandelt ohne Turban —
Ungern möcht' er wohl sein Leben wagen,
Nur ein Dämon kann ihn weiter jagen.

Sorgsam hat er Cuce schon umgangen,
Auch Bjelice, stets bereit zum Kampfe,
Schleicht dann weiter gegen Berg Tjeklitje,
Schleicht dann weiter, betet heiss zum Himmel,
Dass er gnädig hier ihn auch geleite
Ungehört und ungeseh'n von Allen.
Ungern möcht' er wohl sein Leben wagen,
Nur ein Dämon kann ihn weiter jagen.

Bei dem zweiten Hahnenrufe
Steht Novica schon am Cetinjfelde
Und beim dritten Hahnenrufe
Steht Novica vor der Cetinjveste.

Freundlich grüsst er nun des Thores Wache:
„Gott zum Grusse, Wache von Cetinje!“
Besser giebt die Wache ihm zur Antwort:
„Glück mit dir, du unbekannter Krieger!
Woher kommst du und aus welcher Gegend?
Was hat dich so früh wohl her geleitet,
Früher noch als selbst den frühen Morgen?“

Klug der Türke, unbequem die Frage,
Klug der Türke, klug auch seine Antwort:
„Auf die Frage will ich offen reden:
Bin ein Krieger von Morača's Fluthen
Aus der kleinen Ortschaft, aus Tisina,
Hart am Fuss des Dormitor, des hohen!
Dreifach nagt am Herzen mir der Kummer:
Erstens nagt am Herzen mir der Kummer,
Čengitj mordete die Moračaner;
Zweitens nagt am Herzen mir der Kummer,
Čengitj mordete mir meinen Vater,
Drittens nagt am Herzen mir der Kummer,
Der vor Allen: er ist nicht gefallen!
D'rum bei deinem Gottesglauben bitt' ich,
Lass' mich hin zu deinem Gospodaren,
Deinem Gospodaren und dem meinen,
Dass er mir mein Herz vom Kummer heile!“

Klüger gibt die Wache ihm zur Antwort:
„Leg' die Waffen nieder, Unbekannter,
Und dann geh' wohin dein Herz gebietet!“
Kaum betrat des Türken Fuss den Hofraum,
Schwand der letzte Stern am Himmel oben:
Sieh' es war der Stern des Čengitj Aga.

Književnost in umetnost.

J. P.

„Mož-beseda, izviren igrokaz v 5 dejanjih, spisal Mirko Sotlan, cena 40 kr. (pri J. Lerherju v Ljubljani)“. Delce nas je jako zveselilo; zato nekoliko besedic v njega priporočbo. Predmet igre je vzet iz sredine našega kmečkega življenja. Kdo ne pozná ubogega vojaka, ki, če sče takó trd za vse drugo, vendar mehek postane, kadar se spomni na svoj dom in na svoje ljube in jih želi videti? Dopust — in če tudi za kakih 10—12 ur, veljá mu torej za viši „haut gout“. In kakó mu potem bije srce, kadar vidi svojo izvoljeno „Jelico“, svojo mater in svojega očeta, ki pa v tej igri slučajno nij domá, ker sina v Ljubljani išče! Ure vojaku, kmečki preoblečenemu, potekajo kot sekunde, a kadar solnce zatone, revež bi moral uže zopet pri svojem gospodarju, stotniku Feldmanu, v Ljubljani, biti. Takó tirja dana „mož-beseda“, za katero pa ne marajo niti Jelica, niti mati „Katrinka“, najmanj pa — in ta bi to moral bolje vedeti — Jeličin oče „Miha“, ki „Jurju“ vojaku sicer drugam obečano hčer samó pod to pogodbo nazaj daje, ako Jurij takoj in za vselej ostane v domačem kraju in se ne vrne več k vojakom. Vsakoršne omambe in zvijače se rabijo, da bi Jurja zadržali, ali ta je „zvest Slovenec“, ki ne prelomi besede, nego končno ubeži svojim ljubim, da bi o pravem času prišel k stotniku nazaj, kjer pa najde uže svojega očeta, in v nepričakovano svoje veselje tudi svoj „odpust“ (abschied). Zgol sreča vseh igrajočih oseb, to je konec komedije. — Po mojem sódu je igra prav obilna živahnega dramatičnega dejanja, a vse se čisto prosto in prirodno, prav kot samó od sebe razvija. Karakterji so prav dobro narisani: Jurij, poštenjak, je boječ, da ne bi besede prelomil ter je v vedno večih zadregah, dokler zbeži; Jelica je obupna nevesta; Miha kmet, nje oče, pravi „lisjak“, tedaj kmečki „intrigant“ optimæ formæ; Šimon, oštir „comme il faut“; stotnik Feldman ljubezniva, dobrotljiva, čutiljiva vojaška duša, Nemeč, a prijatelj in spoštovatelj Slovencev. Pozabiti ne smem deklice „Nežike“, ktere uloga je prav hvaležna ljubeznivo-naivna rola. — Jaz sem prepričan, da je ta igra — ktere namen je ob enem patriotično-naroden — za slovenski oder jako pripravna in bi predstavljena trud poplačala. — Sedaj pak nekoliko formalnih opazek. Pet dejanjij je bilo preveč; dovolj bi jih bilo menda troje. Zakaj pesnik to igro — „igrokaz“ zove? Sej nij druga, nego „vesela igra“, in se ima tudi edino v tem smislu igrati. Tomaža, Antona, Andreja nij trebalo na odru. Peti čin je pređolg, namreč to, kar pride po odpustu Jurja. „Katrinki“ materi nij trebalo črez prag pasti; zadostovala je prosta omedlevica zavoljo odhoda sinovega. Vendar — vse to so bolj malenkosti (tudi jezik sicer lep, je tu pa tam nepravilen; prim. „šalim“ nam. „šalim se“, „teš“ nam. tešć . . .); igra sploh kaže dramatičen talent. Jaz s svoje strani, neznanemu mi „Mirku Sotlanu“, in ob enem našemu glediščnemu repertoiru čestitam. — 1. novembra t. l. se je v Pragi na Višehradskem pokopališču razkril imponzanten spomenik, kterege so hvaležni Čehi svojemu prezaslužnemu rojaku, Purkyně-ju, slavnemu profesorju fiziologije, postavili. — 10. nov. se je v Beču pesniku Schiller-ju velik monument odkril.

Listnoba. *Da enakim vprašanjem, kakoršna so vlani bila, naprej v okom pridemo, naznanjamo uže sedaj: da bode „Zora“ i v bodočem letu kakor doslej izhajala, kar vsem prijateljem lepoznanstva dajemo s tem na blagovoljno znanje.* Uredništvo „Zore.“